
ĽUDÁCKA SLOVENSKÁ REPUBLIKA ROKOV 1939-1945 A HOLOKAUST V KOLEKTÍVNEJ PAMÄTI SLOVENSKEJ SPOLOČNOSTI

2013 – 2023

projekt realizovali:

Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava (OSF)
Dokumentačné stredisko holokaustu (DSH)
Inštitút pre verejné otázky (IVO)

v spolupráci:

Historický ústav SAV
Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV
agentúra Focus

ZNALOSTI A INFORMOVANOSŤ AKO PREDPOKLAD HISTORICKEJ PAMÄTE (OTVORENÉ OTÁZKY)

1.

Ktorých politických predstaviteľov ľudáckej Slovenskej republiky ľudia poznajú a vedia uviesť ich mená?

2.

Čo v kontexte obdobia rokov 1939-1945 na Slovensku znamená slovo „arizácia“?

3.

Koľko Židov bolo deportovaných do koncentračných a vyhladzovacích táborov?

Vedeli by ste uviesť kľúčových politických predstaviteľov vojnového slovenského štátu v rokoch 1939-1945?

(Otvorená otázka, možnosť viacerých odpovedí, % respondentov)

Meno	2013	2023
Jozef TISO	59,9	65,1
Andrej HLINKA	13,0	8,1
Vojtech TUKA	7,6	5,2
Alexander MACH	7,4	4,7
Eduard BENEŠ	3,7	2,1
T.G. MASARYK	3,0	2,6
NEVIEM	33,8	24,8

Podiel odpovedí neviem sa znížil z tretiny na štvrtinu, medzi najmladšími respondentmi dokonca zo 63 na 45 percent.

Jozefa Tisa uviedlo o 5 percent viac respondentov ako v roku 2013. Jeho miesto v pamäti verejnosti sa stalo ešte dominantnejším a súčasne pamäť na ostatných predstaviteľov ľudáckej Slovenskej republiky mizne.

Pozitívny posun v informovanosti, vrátane najmladšej generácie.

Poznámka: Súčet prekračuje 100%, lebo respondenti mohli uviesť viac odpovedí (max. 4)

Vývoj v hodnotení Jozefa Tisa (1993–2018)

(v %)

Rok	Jednoznačne + skôr kladná osobnosť	Rovnako kladná ako záporná osobnosť	Jednoznačne + skôr záporná osobnosť
1993	25	18	42
1999	21	19	32
2007	18	29	45
2011	14	28	41
2018	9	25	49

Hodnotenie a postoje verejnosti voči postave Jozefa Tisa sa značne posunuli. Podiel tých, ktorí ho hodnotia ako „kladnú osobnosť“ sa **znížil z 25 percent v roku 1993 na 9 percent v roku 2018.**

Poznámka: Zvyšok do 100% tvoria odpovede „nepoznám“ a „neviem posúdiť“.

Zdroje: CSA 1993; IVO 1999, 2007; IVF 2011; SÚ SAV a IVO 2018.

Vývoj v oboznámenosti s pojmom „arizácia“

	2013	2023
Správna odpoveď	22,3	27,5
Odpoveď, ktorá sa týka holokaustu, vyvražďovania Židov	11,4	16,1
Spomenutie niektorých pojmov, ale v nesprávnych, resp. len čiastkových súvislostiach	9,0	5,1
Iné súvislosti – predovšetkým v súvislosti s „árijsťvom“, čistou rasou, ponemčovanie a pod. alebo nesprávna odpoveď	3,7	7,1
Neviem, nikdy som to nepočul/a	53,6	44,1

V skupine 15-17 ročných sa podiel odpovedí „neviem“ znížil zo 78 percent v roku 2013 na aktuálnych 66 percent. Napriek pozitívnym trendom v miere informovanosti o arizáciách je podiel odpovedí „neviem“ stále vysoký.

Vedeli by ste povedať - aspoň približne – koľko Židov bolo z územia vtedajšieho Slovenska počas 2. svetovej vojny deportovaných do koncentračných a vyhladzovacích táborov?”

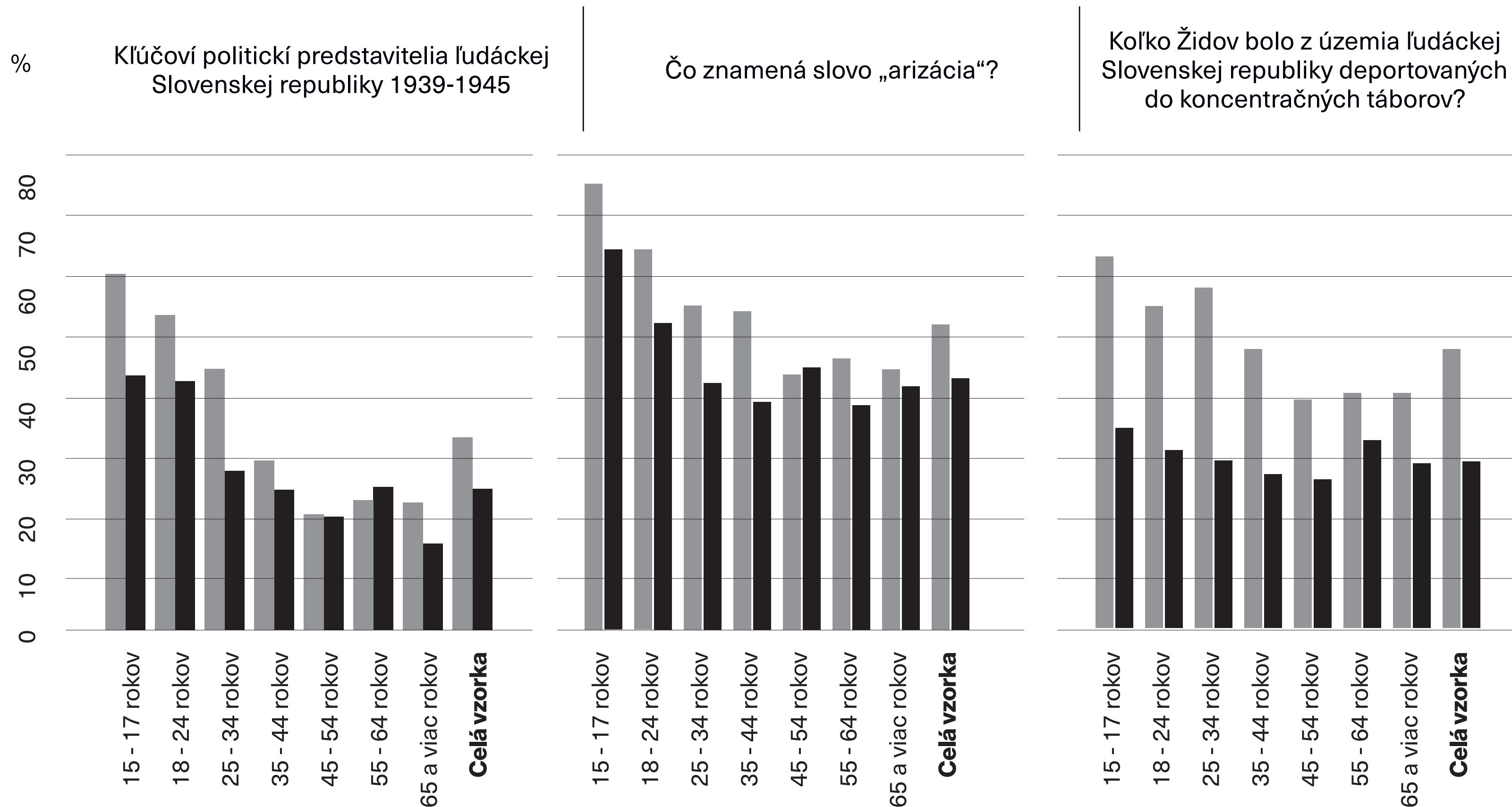
	2013	2023
Správna odpoveď (50-80 tisíc)	15,3	22,2
Nesprávna odpoveď (menej ako 50 tisíc)	17,5	19,2
Nesprávna odpoveď (viac ako 80 tisíc)	14,9	24,3
Neurčitá odpoveď (veľa, tisíce, milióny ....)	3,5	5,0
Popretie – žiaden	0	0,1
Neviem, nikdy som to nepočul/a	48,9	29,2

V skupine 15-17 ročných sa podiel odpovedí „neviem“ znížil takmer o polovicu - zo 65 percent v roku 2013 na aktuálnych 35 percent. Podobný pokles vidíme aj v skupine 18-24 ročných z úrovne 56 percent v roku 2013 na 31 percent v roku 2023.

Je možné, že zvýšená dotácia hodín dejepisu v 9. ročníku sa prejavila najviac práve v oblasti encyklopedických znalostí, kedy respondenti mali uviesť konkrétne číslo.

Podiel odpovedí „NEVIEM“ na otvorené otázky, podľa veku.

◆ 2013   ◆ 2023

Podiel odpovedí „NEVIEM“ na otvorené otázky, podľa veku.

vek	Kľúčoví politickí predstavitelia ľudáckej Slovenskej republiky 1939-1945		Čo znamená slovo „arizácia“?		Koľko Židov bolo z územia ľudáckej Slovenskej republiky deportovaných do koncentračných táborov?	
	2013	2023	2013	2023	2013	2023
15 - 17	62,5%	44,7%	78,3%	66,7%	65,2%	35,1%
18 - 24	55,3%	43,7%	66,7%	53,8%	56,5%	31,2%
25 - 34	45,8%	27,9%	56,9%	43,3%	59,7%	29,4%
35 - 44	29,8%	24,6%	55,9%	40,0%	48,9%	27,0%
45 - 54	20,3%	19,9%	44,8%	46,0%	40,1%	26,1%
55 - 64	22,8%	25,1%	47,6%	39,4%	41,2%	32,9%
65 a viac	22,4%	15,2%	45,7%	42,7%	41,2%	28,9%
Celá vzorka	33,8%	24,8%	53,6%	44,1%	48,9%	29,2%

Odkiaľ ste čerpali informácie a vedomosti o prenasledovaní a vyvražďovaní Židov počas slovenského vojnového štátu a o holokauste? Z nasledujúceho zoznamu vyberte dva zdroje, ktoré najviac prispeli k vašim vedomostiam a vašej informovanosti.

(v %)

	2013	2023
škola	44	35
verejnoprávne médiá na Slovensku (STV, Slovenský rozhlas, resp. RTVS)	28	28
rodina	21	14
stretnutia s pamätníkmi – s ľuďmi, ktorí tú dobu prežili	11	14
odborná literatúra, literatúra faktu	9	14
internet, sociálne siete, blogy	6	12
priatelia, známi	13	11
súkromné televízie na Slovensku – Markíza, JOJ, TA3	10	10
múzeá	X	8
časopisy, noviny	12	6
umenie: krásna literatúra (beletria), filmy, výstavy, divadlo	7	6
verejnoprávna televízia v Čechách	3	2
iné zahraničné televízie	2	2
aktivity občianskych združení, mimovládnych organizácií a pod.	1	1
iné zdroje	1	1
<i>nezaujíma ma to/ odnikiaľ</i>	12	4

Poznámka: súčet je viac ako 100%, lebo bola možnosť dvoch odpovedí. X – táto položka nebola v roku 2013 zaradená.

Odkiaľ ste čerpali informácie a vedomosti o prenasledovaní a vyvražďovaní Židov počas slovenského vojnového štátu a o holokauste? Z nasledujúceho zoznamu vyberte dva zdroje, ktoré najviac prispeli k vašim vedomostiam a vašej informovanosti.

Porovnanie rokov 2013 a 2023 v prípade mladých ľudí. (% respondentov)

Vek	Škola		Internet, sociálne siete		Rodina	
	2013	2023	2013	2023	2013	2023
15 - 17	55,4	70,3	16,5	10,8	16,6	5,4%
18 - 24	60,5	51,6	10,6	20,9	17,0	7,7%
Celá vzorka	44	35	6	12	21	14

Podobne ako v roku 2013 najčastejšie uvádzaným zdrojom bola škola, no jej význam poklesol. Najviac prirodzene dominovala v najmladších vekových kategóriách.

Výrazný pokles významu rodiny ako zdroja informácií a vedomostí (z 21% na 14%) môže spôsobovať prirodzené odchádzanie „generácie skúsenosti“.

Politickí predstavitelia ľudáckej Slovenskej republiky rokov 1939-1945 sú spoluzodpovední za deportácie a vyvražďovanie Židov

(v %)

Rozhodne súhlasí	33,9	70
Skôr súhlasí	35,7	
Skôr nesúhlasí	14,3	17
Rozhodne nesúhlasí	2,6	
Nevie	13,3	13

Porovnanie 2013 – 2023

(v %)

	2013	2023
Rozhodne+skôr súhlasí	67	70
Skôr+ rozhodne nesúhlasí	14	17
Neviem	19	13

Prezident Tiso zachránil život mnohým Židom.

(v %)

Rozhodne súhlasí	7,8	33
Skôr súhlasí	25,1	
Skôr nesúhlasí	23,2	47
Rozhodne nesúhlasí	23,6	
Nevie	20,2	20

Porovnanie 2013–2023

(v %)

	2013	2023
Rozhodne+skôr súhlasí	29	33
Skôr+ rozhodne nesúhlasí	40	47
Neviem	31	20

Niektorí obyvatelia vojnového slovenského štátu finančne či materiálne profitovali z prenasledovania a diskriminácie Židov na Slovensku (počas arizácií, kupovaním židovského hnutel'ného majetku po deportáciách na verejných dražbách a pod.).

(v %)

Rozhodne súhlasí	40,5	82
Skôr súhlasí	41,3	
Skôr nesúhlasí	5,4	6
Rozhodne nesúhlasí	0,8	
Nevie	12,0	12

Porovnanie 2013–2023

(v %)

	2013	2023
Rozhodne + skôr súhlasí	73	82
Skôr + rozhodne nesúhlasí	7	6
Neviem	20	12

Pri každej dvojici povedzte, či úplne súhlasíte s výrokom A, skôr súhlasíte s výrokom A, skôr súhlasíte s výrokom B alebo úplne súhlasíte s výrokom B.

A. Takmer 80 rokov po skončení II. svetovej vojny je načas prestať s pripomínaním deportácií a vyvražďovania Židov.

B. Tieto spomienky by sa mali sústavne uchovávať.

(v %)

Úplne súhlasí s výrokom A	10,1	25
Skôr súhlasí s výrokom A	15,3	
Skôr súhlasí s výrokom B	29,4	71
Úplne súhlasí s výrokom B	41,5	
Nevie	3,7	4

Porovnanie 2013 – 2023

	2013	2023
Rozhodne + skôr súhlasím A	29	25
Skôr + rozhodne súhlasím B	61	71
Neviem	10	4

Pri každej dvojici povedzte, či úplne súhlasíte s výrokom A, skôr súhlasíte s výrokom A, skôr súhlasíte s výrokom B, alebo úplne súhlasíte s výrokom B.

A. Mali by sme viac hovoriť o tom, ako totalitný režim prostredníctvom propagandy dokáže vmanipulovať „obyčajných ľudí“ do spoluúčasti na porušovaní ľudských práv či vyvražďovaní.

B. Je zbytočné to pripomínať, nič také, ako bolo prenasledovanie a vyvražďovanie skupiny obyvateľstva sa v našej spoločnosti nemôže zopakovať.

(v %)

Úplne súhlasí s výrokom A	37,0	69
Skôr súhlasí s výrokom A	32,3	
Skôr súhlasí s výrokom B	17,1	26
Úplne súhlasí s výrokom B	8,4	
Nevie	5,1	5

Porovnanie 2013 – 2023

	2013	2023
Rozhodne+skôr súhlasím A	60	69
Skôr+ rozhodne súhlasím B	28	26
Neviem	12	5

Niektorí ľudia tvrdia, že masové vyvražďovanie Židov nacistami sa nikdy nestalo. Počuli ste už niekedy takéto názory?

(v %)

áno, počul/a takýto názor	32,5
nie, nepočul/a	64,4
neviem	3,1

Kde ste sa stretli, kde ste niečo také počuli?

(možnosť viacerých odpovedí)

1	v televízii	31,8
2	v rádiu/rozhlase	7,3
3	čítali ste v novinách/ časopisoch	16,7
4	čítali ste na internete	39,3
5	čítali ste na sociálnych sieťach	30,3
6	v rozhovoroch s rodinnými príslušníkmi	3,8
7	v rozhovoroch s priateľmi, známymi, kolegami	18,6
8	v škole	1,8
9	inde (kde?) ...	3,6
99	nevie (nečítaná možnosť)	3,6